ప్రథమ ముద్రణ
జూలై 1958

వెల 0-75 న. పై.

ముద్రణ :
ఆంధ్రా ప్రింటర్సు,
విజయవాడ-2.

మూగపిల్ల

అనగనగా వొక బాలిక. పేరు 'సుభాషిణి'. నామకరణం నాడే బిడ్డ మూగపిల్ల అవుతుందని ఏతల్లిదండ్రులూహించగలరు; పాపం! ఆబాలికకు యిద్దరు అక్కలున్నారు. సుకేశిని, సుహాసిని అని వాళ్ళ పేర్లు- ముందు పెట్టారు. ఆ పేర్లలోని అనుప్రాసను తప్పనివ్వకుండా తల్లిదండ్రులు కడసారిపుట్టిన 'సుభాషిణి' అని పేరు పెట్టుకున్నారు. క్లుప్తంగా 'సుభా' అని పిలవజొచ్చారు.

వరుని వెదకడంలోను, కట్నాలు కానుకలు యివ్వడంలోను - సర్వసాధారణంగా వివాహంలో పడేపాట్లన్నీ పడి ఎలాగో పెద్దపిల్లల నిద్దర్నీ విరగడజేశారు. ఇకనెల్లాం కడగొట్టు బిడ్డే మిగిలి వుంది. తల్లిదండ్రుల గుండెలమీద ఎత్తిన కనబడని బరువులాగా ఆ బాలిక యీడేరి యింట్లో కూర్చొని వుంది. ఆమెకు నోరు లోపించింది కనుక భావానుభూతికూడా తప్పక లోపిస్తుందనే లోకం తలంచినట్లుగా వుంది. అధీనూతోనే ఆమె సమతుంలోనే ఆమె భవిష్యత్తునుగూర్చి చర్చించి ఆందోళన చెందేవాళ్ళు. దానితో తన పితృగృహంపై కినిసి భగవంతుడంపిన శాపంలావున్నానని తనస్థితిని చిన్నతనంలోనే సుభాఅర్థం చేసుకొంది అందుకని నలుగురిలోకీ రావడం మానింది. ఆటల పాటల స్నేహాల ప్రసక్తే మానుకొంది. ఏకాంతంగా వేరుగా వుండిపోయేది. తన్నెవ్వరూ తలవకుండా మరచిపోతే చాలు,

లోకం తనకు మహోపకారం చేసినట్టు - భరించవచ్చు అను కొనేది. కాని బాధను మరవడం ఎవరికి శక్యం? రాత్రింబవళ్ళు యీ బిడ్డనుగూర్చిన ఆందోళనే తల్లిదండ్రుల మనసుల్ని వేధించింది.

తల్లి కళ్ళల్లో ఆమెవొక విరూపిగా వుంది. కొడుకు కన్నా కూతురు తల్లికి స్వీయాంశగా వుంటుంది. కూతురులోని వెలితి ప్రత్యేకించి తల్లికి గౌరవహాని అనిపిస్తుంది. అందుకే 'సుభా' అంటే తల్లికి తన శరీరంమీద ఏదో మచ్చరుమల్లే ఏవగింపు. తండ్రి వాణీకాంతుడు—తన సంతానంలోకల్లా 'సుభా' యెడలే అనురాగం మెండు ఆయనకు.

సుభాకు మాటలోపించిందిగాని ధనురాకారంలో తీర్చి దిద్దిన దీర్ఘమైన కనుబొమ్మలు అంచులుగాగల చేరడేసి నీల లోచనాలకు కొదవగలగలేదు. ఆ బాలిక మనసులో మెదలిన భావాలను అనుసరించి ఆమె కెంబెదవులు చిగురాకులా కంపించేవి.

భావాలను వ్యక్తం చేసేప్పుడు అనుగుణమైన భాష అంత సులువుగా పట్టుబడదు. అదొక అనువాదక్రమం. ఆ అనువాదం తరచు సంతృప్తికరంగా వుండదు. అపలాపాలుంటాయి. భాషతో నిమిత్తం లేని యీ నీలలోచనాలకి అనువాదపు బెడద లుండవు. కళ్ళల్లో మనస్సు నీడే సూటిగా ప్రతిఫలిస్తుంటుంది భావం మనస్సులో విప్పారినా, ముడిగినా, మెరిసినా, యిరులలో మాయమైనా - అస్తమించే పాలిపోయిన చంద్రవంకలా నిస్సత్తువగా కాసేపు నిల్చిపోయినా, ఆకాశం మూలమూలల్ని కను రెప్పపాటులో కాంతిసంపన్న మొనర్చే విద్యుల్లతలా కదలినా

— ఆ నీలలోచనాల దర్పణంలో ఛాయలుగా తోచక విధి లేదు. పెదిమెలు కదల్పడంకన్నా వేరే భాషలేని పుట్టుమూగకు నేత్రభాష అలవడుతుంది. ఆ భాషయొక్క వ్యంజన అనంతం; సముద్రంవలె అగాధం; ఉదయాస్తమయాలు, వెలుగు చీకట్లూ దోబుచులాడుకొనే ఖగోళ జ్యోతులవలె విస్పష్టం. ప్రకృతి మాతలో కానవచ్చే ఏకాంత వైభవం మూగవారికి వశమవు తుంది. అందుచేతే పొరుగు పిల్లలు సుభాఅంటే భయపడేవారు. ఎడంగా వుండేవారు. ఆటపాటలకై కూడా కలిసేవారుకారు. నిర్జనమైన మధ్యాహ్నయామంవలె ఆమె నిశ్శబ్దంగా, ఏకాకిగా చరించేది.

ఆమె స్వగ్రామంపేరు చండీపూర్ - అదివొక చిన్న నది వొడ్డున వున్నది. అసలు బెంగాల్ నదులన్నీచిన్నవే. ఇల్లువెడలని మధ్యతరగతి మర్యాదస్థులకుటుంబంలో పుట్టి పెరిగిన ఆడుబిడ్డలా కరకట్టలను మీరకుండా బిరబిరా ప్రవహిస్తూ తనదారిన తాను పోతుంటుంది. తన తటాంచల గ్రామాదుల్లో ప్రతియింటికీ పని కత్తెగా తనవిధులు తీర్చుకుంటూ విశ్రాంతి ఎరగని ప్రయాణం చేస్తుంది. ఏటికిరుగట్లా యిళ్లువాకిళ్ళు వున్నాయి; హాయిమని నీడనిచ్చే చెట్లున్నాయి. కొండకోనలగద్దె దిగివచ్చి మైదానంలో పడింతాది ఆ నదీదేవత యింటింటికీ వుద్యానవనదేవత అయింది. తనను తానే మరచిన పారవశ్యంలో పరుగెత్తిపోతూ దయామ యంగా ఎంతో పరిచర్య చేస్తోంది.

వాణీకాంతుని గృహాన్ని ఏట్లోనుండి చూడొచ్చు. ఆ వూరిలో ప్రతిగుడిసె, ప్రతి చావడి ఏటిలో వొడగడపే నావికుల కళ్ళకు కనుమాటి దాగుకోలేవు. సుభా రోజూ పని పూర్తిజేసు

కోవడంతోనే బయల్దేరి నడిచప్పుడూ లేకుండా ఏటితిన్నెకు వెళ్ళి కూర్చొనేది. ప్రాపంచికమైన జంజాటంలో బడి ఏ నావికుడైనా ఏటిగట్టున యీ బాలికను గమనిస్తున్నాడో లేదో చెప్పలేము.

కాని ప్రకృతిమాత ఆ బాలికలోని వాచాలోపాన్ని భర్తీచేయడానికి ఆమెకు బదులుగా తానై మాట్లాడేది. సెలయేటి మర్మరం, జానపదుల సంభాషణలు, వోడసరంగు సీగుని పల్లెపదాలు, పక్షిజాతంకూజితాలు, చెట్ల పీనసలు-అన్నీ కలిసి ఆమె హృదయస్పందనంతో ఏకీభూతమయ్యాయి అవన్నీ నొక అపూర్వనాద తరంగమై అలసిన ఆమెగుండెలపై నినదిస్తున్నాయి. ప్రకృతిదేవియొక్క యీ మర్మర చలనమే ఆ మూగ బాలికయొక్క భాష. విల్లువంటి కనుబొమ్మ లంచుగట్టిన ఆ నీలలోచనాల భాషే ఆమె నక్కడావరించిన ప్రపంచంలోని భాష.

మిట్టమధ్యాహ్న ఘడియలలో నావికులు, బస్తీలు భోజనాలకై వెళ్ళిపోతారు. గ్రామీణులు ముసుగన్ను పెట్టి పరుంటారు. పక్షులు నిశ్శబ్దసుప్తాయి. రహదారి సడవలు విశ్రమిస్తాయి. బహు వ్యాపకాలతో వేగే ప్రపంచం సామ్యంగా పని నిలిపి, హఠాత్తుగా ఏకాంతపు కొలువుదీర్చి ప్రశాన్తరాగంగా మారిపోతుంది, అపుడు విస్తారవి[illegible] క్రింద నిశ్శబ్దంగా యిద్దరు కూర్చుంటారు :- ఒకరు ప్రకృతి, వేరొకరు మూగ బాలిక. ఒకరు చండభానునిక్రిందా - మరొకరు చిన్న చెట్టు పరపిన నీడపట్టునా వుపనిష్టులౌతారు.

అంతేయిక సుభాకు స్నేహితులసలే లేరనుకోవద్దు. వాళ్ళ దొడ్లో సర్వాభషి, పంగుళి అనే రెండు గంగిగోవులున్నాయి. వాటి పేర్లు పెట్టి నోరారా నోరూరా ఆమె వాటిని ఏనాడూపిలిచి ఎర గదు. వస్తోందనగా ఆమె అడుగుల చప్పుడును బట్టి అవి ఆమె రాకను తెలుసుకొనేవి. ఆమె మాట ఉచ్చరించ లేకపోయినా మూగగా ముచ్చటగా గొణిగేది. స్ఫుటమైన వుచ్ఛారణకన్నా మృదువైన ఆ గొణుగుడే వాటికి సులభంగా బోధపడేది. ఆమె వాటిని గోముగా బుజ్జగించినా, కోపంతో కసరినా, బ్రతిమాలినా మనుషులకన్నా అవే చక్కగా అర్థం చేసు కునేవి. సుభా పశుకోష్ఠాని కొస్తుంది. వచ్చీరావడంతోనే సర్వాభషి మెడకు తనచేతులు చుట్టేస్తుంది, తన చెక్కిలినిగోవు చెక్కిలి కానించి మెల్లగా పాముతుంది. ఇంతలో పంగుళిపార్ద్రిన యనాలుసారించి నాలుకసాచి ఆమె మొగాన్ని నాకుతుంటుంది. సుభాదినానికి కనీసం ముమ్మారు కొట్టంలోకివచ్చి వెళ్తుంది-అది ఆమె నియమం. ఇంకా ఎక్కువమార్లు వచ్చి వెళ్ళడం కూడా కద్దు. పరుషోక్తులు పడవలసివచ్చి, ఎదకుంది నప్పుడల్లా యీ మూగ నేస్తుల వద్దకు వచ్చేస్తుంటుంది. అలా రావడానికి ఏవేళా అడ్డురాదు. ఆమెనీరవచింతాపూర్ణదృక్కుల మూలంగా గోవులామె ఆత్మక్షోభను కనిపెట్టినట్టే అగుపిస్తాయి.

గోవు మాణిక్యాలే ఆమెకు చేరువగా వచ్చి కొమ్ములతో అలాకనగా ఆమె చేతులను రాచుకొంటాయి. మూగగా, ఉద్వి గ్నంగా ఆమెను ఓదార్చ బూనుకొంటాయి. గోవు నేస్తాలే గాకుండా, మేకపిల్ల, వొక పిల్లికూన కూడా ఆమె స్నేహిత బృందంలో వున్నాయి. అయితే అవి యీమెయెడగ ట్టిబంధం

ఏర్పరచుకొన్నా వాటియెడ ఆమెకంత ఆత్మీయత లేదు. అందులో ఆ పిల్లికూన రాత్రిగాని, పగలుగాని సమయం దొరికి నప్పుడల్లా ఆమె వొడిలోకి అట్టేదూకి నిద్రపోతుంది. సుఖా దాని మెడా వీపూ వేళ్ళతోనే మురతూ నిద్రపుచ్చుతూ వుంటుంది. అందుకు దాని తృప్తిని వెల్లడిస్తుంటుంది.

ఈ చతుష్పాత్తుల్లోనే గాక ద్విపాద జంతువుల్లో కూడా సుఖాకొక నేస్తుడున్నాడు. అతనితోడి బంధం ఎటువంటిదో చెప్పడందుష్కరం. అతనికి వాచా వుంది; అందుచే వారిద్దరికీ అర్ధమయ్యే భాష లేకపోయింది. వాడు గోసాయనుల కడసారపు కుర్రవాడు. పేరు ప్రతాపుడు. సోమరి. ప్రయత్నించి ప్రయత్నించి తల్లిదండ్రులు వాడేనాటికైనా జీవనోపాధి చూసుకోగలడనే ఆశకాస్తా వదులుకొన్నారు. వాడొక తిరుగుబోతు. ఆత్మీయులైనవారు వాణ్ణి ఏవగించుకున్నప్పటికీ కడమ వూరివారందరితోనూ చనువుగా, మంచిగా వుంటాడు. పనిపాటలులేనివాళ్ళు యిటువంటివారు వూరివుమ్మడి సొత్తుగా పరిగణింపుకెక్కుతారు. షికారుకు వెళ్లి శుభ్రవాయువు పీల్చడానికి పట్నంలో బహిరంగ స్థలం అవసరమైనట్లే గ్రామానికి యిద్దరుముగ్గురు సదా తీరుబడి జీవాలు కావాల్సివుంటారు. వారి పుణ్యమాఅంటూ అందరికీ కాలం వెళ్ళమారుతుంది. ఏమీ తోచకపోతే, వూసులేసుకుని పొద్దుగడిపేస్నేహితుడు కావాలంటే ఇటువంటి బాతా సిద్ధంగా ఎల్లప్పుడూ ఖానీరాయుళ్ళు చేతికి దొరుకుతారు.

ప్రతాపుడు పెట్టుకొన్న వ్యాపకం చేపల్ని పట్టడం. కాలమంతా ఎక్కువ యీ వ్యాపకంలోనే గడిపేస్తాడు. ప్రతి మధ్యాహ్నం అతనా పనిలోనే కనిపిస్తాడు. ఆ వ్యాపకంవల్లనే

అతడు ప్రతినిత్యం సుఖాను కలుసుకోగల్గుతాడు. అతనేమి తల పెట్టినా అందుకొక సలహాదారు, స్నేహితుడు అవశ్యం కావాలి; చేపలకు గాలమేసేటప్పుడు నిశ్శబ్దంగా కూర్చోగల నేస్తమయితే అన్నింటికన్నా మంచిది.

ఇంకేం, సుఖాలో ఆ నిశ్శబ్ద స్వభావముంది. ప్రతాపుడందుకే ఆమెసక్కడ ఆవేళకు అభిలషిస్తుంటాడు. ఆమెనందరూ సుఖా అనిపిలిస్తే ప్రతాపుడు ఆప్యాయతకొలదీ 'సూ' అని పిల్చేవాడు చింతమానునీడలో సుఖాకూర్చుంటే, యింకాస్త దూరంలో ప్రతాపుడు కూర్చుని గాలంవేసేవాడు. ప్రతాపుడు యిన్ని ఆకులు తెచ్చేవాడు; వాటితో 'సూ' తాంబూలం సిద్ధపరచేది. కూర్చొని చాలాతడవు పరికిస్తూ ప్రతాపుడికేదో పెద్దగా సాయపడాలని ఆందోళన పడుతూ వుండేదని నా నమ్మకం. అలా సాయపడటంద్వారా ఆమె భూమికి బరువుచేటుమాత్రం కాదని నిరర్థకం కాదని నిరూపించుకోవాలని వుద్దేశించేది. కాని తాను చెయ్యడానికేమీలేదు. అప్పుడాబాలిక దేవదేవుని ప్రార్థించేది. అపురూపశక్తినేదో ప్రసాదిస్తే వొకగొప్పకార్యం ఘనంగా చేసి 'అమ్మో! మన 'సూ' ఇంత చేస్తుందని కలలోకూడా అనుకోలేదే'అని ప్రతాపుడి నోట ఆశ్చర్యార్థం రాబట్టాలని వుబలాటపడేది.

సుఖా జలదేవతే అవునా, రసాతలంలోని నాగరాజు కిరీటంలోని మాణిక్యాన్ని పెకలించి దోసిటలో పెట్టుకొని జలంలోనుండి నెమ్మదిగా నిర్గమించి వొడ్డుజేర్చేది. అంతటితో పాడు చేపలవేట చాలించి ప్రతాపుడు నీటిలోదూకి రసాతలంలోకి మునకయీతలో వెళ్లి పడంతస్తుల వెండిమేడలో బంగారు తల్పం

మీద ఒక యువతీమణియొక్క దర్శనభాగ్యం పొందేవాడు. ఆ యువతీమణి వాటికాంతుని సోదరుడు, 'సూ'కన్నా అతనికి మరెవ్వరవుతారు? ధగధగాయమానంగా మెరిసే ఆ మాణిక్య నగరంయొక్క రాజుగారి కుమార్తె 'సూ'ను చూశేవాడు. కాని పాపం, ఒకటొక్కటే సాధ్యంగాని పనిగాని తక్కినవన్నీ సుసాధ్యాలే. పాటలీపుత్ర రాజప్రాసాదంలో గాకుండా ఆమె వాటికాంతుని ఇంట జనించిందాయె! దానితో గోపాయనుల కుర్రవాణ్ణి చకితుణ్ణిచేసే సంఘటన విశేషాలు దొరకక పాతాళ అయ్యేది.

పెరిగి పెద్దదయ్యింది. క్రమక్రమంగా తన్నుతాను తెలుసుకో నారంభించింది. పౌర్ణమినాడు సముద్రగర్భగోళం నుండి పొడుచుకువచ్చే కెరటంలా చెప్పనలవిగాని నూతన చేతనస్ఫూర్తి ఆమెలో అలముకుంది. తన ప్రశ్నకు తానర్థం చేసుకోగల సమాధానం లభించలేదు.

ఒక పున్నమిరాత్రి నడిజామున లేచి, తన గదితలుపులు మెల్లగా తెరచి వెన్నెల్లోకిరూడాపిరికిగా తొంగిచూసింది. రాకా చంద్రికలో సుఖావలెనే ప్రకృతి ఆదమరచి నిద్రిస్తున్న భూదేవిని గాంచుతోంది. అంతట సుఖాలోబలీయమైన పడుచుదనం స్పందించింది. మోదఖేదాలు రెండూ ఆమెలో ముప్పిరిగొన్నాయి. పూర్వమూచెప్పరానంతపకాకిగా భావించుకొనేదేగాని యీనిమిషంలో అదేభావం తుది శ్రుతులకుచేరి పరాకాష్ఠ చెందింది. ఆమె హృదయం బరువెక్కింది, కాని వెలిబుచ్చలేదు, నిశ్శబ్దవ్యథార్తమైన ప్రకృతిమాత సన్నిధానంలో లోలోపల కుమిలే ఆ ఆడపడుచు తలవంచింది.

* * *

ఆమెకు వివాహం జరిపించడ మెలాగోనన్నదే తల్లిదండ్రుల్ని వేపుకుతినసాగింది పిల్ల ఎదిగింది; ఈడేరన పిల్లనట్టింట బడివుండడంతో లోకం వారిని చీకొట్టింది. వెలివేస్తా మని బెదిరించింది కూడా. వాణీకాంతుడు జరుగుబాటున్న సంపన్నగృహస్థే. రెండుపూటలా చేపలవేపుడు రుచిచూడగల్గిన కుటుంబమే. కలిమిగలవానిమీద అసూయ కావలసినంత. అది లోకధర్మమే అందుచే అతనికి విరోధుల కొరతలేదు వొకనాడు యిరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలుపిల్ల పెళ్లినిగూర్చి కలగజేసు కున్నారు. వాణీకాంతుడు యిల్లు వెడలి చెప్పులరగా తిరిగివచ్చాడు. ఇక కలకత్తా వెళ్లకగాని వీలులేదన్నాడు.

కుటుంబం కుటుంబమంతా ప్రయాణమయింది. మంచు తెర గప్పినఉషస్సులాగా సుభాహృదయం అశ్రుపూర్ణాకులమయింది. ఇన్ని దినాలనుంచీ ఆమె బిక్కుబిక్కు మంటోంది. అలా పెన గొన్న భయంతోనే తల్లిదండ్రులవెనక మూగజంతువులాగా వెన్న విలి నడిచింది. వికచనయనాలతో వాళ్ళకళ్ళల్లోకి చూసింది. అలా ఏదో తెలుసుకోవాలని వుద్దేశించింది. కాని వారు ఆమెకేమాటా విప్పిచెప్పలేదు. ఇలా జరుగుతూండగా ఏకమధ్యాహ్నం గాలం పట్టుకుతూకూర్చున్న ప్రతాపుడిలాఅన్నాడు: 'అయితే, సూ, నీకు మొగుణ్ణిచూశారన్నమాట. నీకు పెళ్ళవుతుంది. నన్ను మరిచిపోకే' అని గాలంఆడిస్తూమళ్ళీవేటలో నిమగ్నమయ్యాడు. 'నీకు నే చేసిన అపచార మేముంది?' అని పుచ్చులో చిక్కినపావురం బోయవాని మొగంజూచి దీనంగా అడుగుతుంది; అలాగే సుభా ప్రతాపుని వేపు దీనంగా చూసింది. ఇక ఆరోజుకి చింతమూను క్రింద కూర్చో లేక తిరిగొచ్చింది. వాణీకాంతుడు వొక్కకునుకుతీసి లేచి పడక గదిలో వాలుక్కా పిలుస్తున్నాడు. ఇంతలో సుభావచ్చి అతని

కాళ్ళవద్ద పడి తండ్రి మొగంలోకి చూస్తూ గావురుమంది. వాణీ కాంతుడు వోదార్చబోయి తానే కంటతడి బెట్టసాగాడు.

ఉదయమే కలకత్తా ప్రయాణం నిశ్చయమయింది. పశువుల కొట్టంలోని తన బాల్యస్నేహితులందరివద్దా సెలవు గైకొనేందుకు వెళ్లింది. చేతితో వాటికి పచ్చమేత అందించింది; వాటి మెడలు వాటేసుకుంది; కళ్ళల్లోకి చూసింది. ఆమె కళ్ళుబాష్పాలుకురిశాయి. బాష్పాలే ఆమె భాష. గోవు మాణిక్యాలు అర్థంచేసుకున్నాయి. నాడు బహుళదశమిరాత్రి. సుభా గదివెడలివచ్చింది. పటిగట్టున తాను కూర్చునే తావున గటికపట్టు మీద బోర్లాపడుకుంది. ఆతావు నామె ప్రేమించింది. భూదేవిని వాటేసుకొని పడుకుంది. భూదేవి ఆమెకు నిశ్శబ్ద, సుబలమాతృమూర్తి. 'నువ్వు నన్ను ఎడబాయనివ్వొద్దు, తల్లీ. నిన్ను నే కావులించుకున్నట్లే నువ్వూ నన్ను నీ గాఢ సమాలింగనంలో చిక్కబట్టుకో, తల్లీ!' అని నివేదించుకోవాలని యత్నించింది.

*　　　*　　　*

కలకత్తా మహానగరంలో వొకయింట్లో వొకానొకనాడు సుభాకు తల్లి శుభాలంకారాలు గైసేసింది. ఆమె కేశాల్ని బిగువుగా జడ అల్లింది. ఇన్ని ఆభరణాలు దిగవేసింది. ఆమెసహజలావణ్యాన్ని చంపడానికి వలసినదంతా చేసింది, సుభా నీలలోచనాలు బాష్పపూర్ణాలయ్యాయి. ఏడ్చిఏడ్చి కళ్ళు వాస్తాయని తల్లి భయపడి కసురుకొని తిట్టింది. కాని కన్నీళ్ళు తిట్లకు వెరుస్తాయా ?

ఒక స్నేహితుణ్ణి వెంటబెట్టుకొని వరుడు పెళ్లిచూపులకువచ్చాడు. అలా యజ్ఞంలో బలిపశువును పర్చుకోడానికి దేవత

ప్రసన్నమైన ఆసమయంలో ఆమె తల్లిదండ్రులు భయసంభ్రమాలతో చకితులవుతున్నారు. తలుపువార నిలబడి, వరుడిముందరకు పంపేముందు కూతురికి తల్లి బిగ్గరగా సూచనలు యివ్వసాగింది. దానితో ఆమె యింకా వెక్కివెక్కి ఏడవసాగింది. ఆ మహాపురుషుడు ఆమెను ఎగాదిగా పరీక్షగాచూసి 'అంత నాసిగాదు' అని స్వగతాన్ని పైకి అన్నాడు.

ఆమెబాష్పాలు అతనిమనసునాకర్షించాయి. ఆమెనుకోమల హృదయ అనుకొన్నాడు. జననీ జనకుల్ని ఎడబాయడానికి కుందుతున్న ఆమె ఆర్ద్రహృదయం తనకెంతో వుపకరిస్తుందని వితర్కించుకుంటూ, ఏడుపును ఆమెసుగుణంగానే లెక్కగట్టుకున్నాడు. శుక్తిముత్యాల మాదిరిగానే బాష్పాలు ఆ బాలిక విలువను పెంచాయి. అతడంతకన్నా మరోవ్యాఖ్యానం చెయ్యలేదు.

*　　　　*　　　　*

పురోహితుడువచ్చాడు. శుభాశుభాలు లెక్కించాడు. ఒక శుభదినాన వివాహంపూర్తయింది. నోరులేని బిడ్డ నొకరిచేతుల్లో బెట్టి తల్లిదండ్రులు తమయిల్లుచేరారు. దేవునిదయవల్ల యిహంలో వారి కులానికి, పరంలో వారి భద్రతకు భంగం వాటిల్లకుండా తప్పింది. అల్లుడికి పశ్చిమ బెంగాల్‌లో వుద్యోగం అయింది. పెళ్ళయిన కొద్దిరోజులికి భార్యను కాపురానికి గొనిపోయాడు.

పట్టుమని పదినాళ్ళు గడవలేదు, పెళ్లికూతురు మూగదని అంతా కనిపెట్టారు. ఇంకా ఎవరైనా కనిపెట్టలేకపోతే, అది ఆవిడ తప్పుగాదు. ఇందులో ఆమెఎవ్వరినీ మోసగించలేదు. ఆమె గుట్టంతా కళ్లేవిప్పిచెప్పేశాయి; కాని ఎవ్వరూ అర్థంచేసుకోలేక

పోయారు. ఆమె మొకమొకాలూ చూసింది; ఎవ్వరూ పలకరించలేదు. జననమాది తెలిసి మెలగిన ఎరిగిన మొగాలిప్పుడు తనకు కరువయ్యాయి. మూగపిల్ల భాష నెరిగినవారంతా దూరమయ్యారు. ఆమె నీరవ హృదయం అంతమేలేని, వినబడని ఏడుపు చప్పుడులు నెలకొన్నాయి. అదెవ్వరికి తెలుసు అంతర్ద్రష్టకు తప్ప!

దిక్కులేని దీనురాలు

ఉలాపురమని వొకఊరుంది. అంతాకలిస్తే అది కోడి కూతపల్లె. కాని ఆ పల్లెపక్కన వొక నీలిమందు ఫ్యాక్టరీ వుంది. ఫ్యాక్టరీ యజమాని ఇంగ్లీషువాడు. అతని ప్రయత్నంవల్ల ఆ వూరిలో పోస్టాఫీసు తెరిచారు. కొత్తగా వుద్యోగంలో ప్రవేశించే వొకాయనకు ఆ పోస్టాఫీసుతోనే నౌఖరీ ఆరంభమయింది.

ఆయన స్వస్థలం అసలు కలకత్తా. పట్నవాసం మాను కొని యీమారుమూలపల్లె వాసానికి రావడంతో నీరొదిలి వొడ్డునబడ్డ చేపలా వుక్కిరిబిక్కి రయ్యాడు. ఆఫీసుకూ నివాసానికీ కలిపి వొక పూరిపాక వేయించి యిచ్చారు. అదొక చీకటికొట్టు. ఆ సమీపంలో కోనేరొకటుంది. చుట్టూ చెట్లు దట్టంగా పెరిగి, నీళ్ళు పసరెక్కి, గట్లు పాకుడుపట్టి వుంది ఆ కోనేరు.

నీలిమందు కంపెనీలో పనిచేసే కార్మికులకు క్షణం తీరికంటూ వుండదు. అయినా నాగరికులతోను, విద్యాధికులతోను వాళ్ళు స్నేహం చెయ్యదగ్గవారుకూడా గారు. కలకత్తాలో పుట్టిపెరిగిన యువకుల మాటంటారా పొరుగువాణ్ణి పరిచయం చేసుకొని జతగలుపుకోడం ఎలాగూ చేతగాదు; పోనీ, కొత్త మొగం ఏదైనా కలవడం తటస్థ పడితేనో అందామా అప్పుడు గర్వంగా టెక్కుబోతాడు; లేదా చికాకుపడినట్లైనా నటిస్తాడు.

ఇక వాళ్ళకి స్నేహితాలెలా దొరుకుతాయి? ఏదేమైనా మన కొత్త పోస్టుమాష్టారికి స్నేహితాలూ లేవు, చేతినిండా చెయ్యదగ్గ పనీలేదు. అందుచే కాలంగడవడం కష్టమయిపోయింది.

ఏదో అప్పుడప్పుడు పద్యాలల్లుతూ కూర్చుంటాడు. పొదలో చిగురాకు కదిలినా, నింగిలో నీలి మబ్బులు నిండినా చాలు మానవుని జీవితం ఆనందంతో ఉప్పొంగుతుంది. ఆయన పద్యాలలోచెప్పే అనుభూతు లిటువంటివే. అరేబియన్ నైట్సు కథలలో వచ్చే భూతంవంటిదేదో దయదల్చి రాత్రికి రాత్రికి పూనుకొని చెట్లూ, పొదలూ ఆకులూ అన్నీ పెల్లగించి అవతల పారేసి, సొంపైన రాతిరస్తావేసి, మేఘమాల కనబడకుండా పెద్ద పెద్ద మేడలు మొలిపిస్తే....అదొక మహాప్రసాదంగావచ్చిన నవ్యజీవితం అనుకొని ఆ ఏకాకి పుప్పొంగి పోతాడని ఆ భగవంతునికి తప్పక తెలుసు.

మాష్టారుకు ముష్టేజీతం స్వల్పం. స్వయంపాకం చేసుకోవాల్సిందే. రతన్ అనే పిల్ల వొకతైవుంది. ఆపిల్ల చిరుప్రాయంలోనే తల్లిదండ్రుల్ని కోల్పోయింది మాష్టారుకి చిల్లరపనులను చెయ్యడానికి చేతిక్రిందపిల్లగా వుంటోంది. ఆయన తన గాసుగలోదే గంజెడు. స్వయంపాకంలో ఆ పిల్లకో భాగం యివ్వాలి.

ఆ వూళ్ళో సాయంకాలం హంగామాగావుంటుంది. వంటయిళ్ళనుండి పొగవెలువడి ఆకాశంలో వలయాలుచుట్టుతుంది. ప్రతిపొదలోనూ పతులు కలకలారావాలుచేస్తూ వుంటాం. జాల్ మత శాఖకు చెందిన భిక్షువులంతా సైనికవిధిగా కూడి కీచురు గొంతుకల్తో ప్రార్థనలు జరుపుతారు. అప్పుడు వెదురుపొదల్లో చిగురాకు చిందుల్ని చూదామని వచ్చిన కవిగారి వెన్నుపూస

అదరి జలదరిస్తుంది. ఆసమయానికల్లా మాష్టారు దీపపు సెమ్మె ముట్టించి, రతన్ని పిలుస్తాడు.

ఆ పిలుపుకే ఎదురుచూస్తూ వాకిట్లో కాచివుంటుంది రత్నం, పిలువగానే వెళ్ళి ఎదట నిలబడదు. 'పిల్చారా'అని అడుగుతుంది. మొగట. అదొకనియమం తనకి.

'ఏం చేస్తున్నావు' ఎదురడుగుతాడు పోస్టుమాష్టారు.

'వెళ్ళ, పొయి రాజేయాలిగద బాబూ!' అని జవాబు.

'పొయిమాటకేంలే. నాహొగపైపుముట్టించిపో, ముందు' అని ఆర్డరవుతుంది.

అప్పుడు రత్నం లోపల ప్రవేశిస్తుంది. కాలుతున్న బొగ్గు తీసి, గట్టిగావూది పొగాకు అంటిస్తుంది ఆ పిల్లతో కబుర్లు వేసుకోడానికి అదే మంచిసావకాశం. "సరేగాని, రత్నం! మీఅమ్మ నీకు గుర్తేనా?" అని అడగడంతో కథ కదుల్తుంది. వాళ్ళిద్దరి మధ్యా సంభాషణకదలడానికి యీవిషయప్రసక్తి బాగుంటుంది. తల్లిసంగతులు రత్నానికిసగంగుర్తూ, సగంమరపూ. అమ్మకన్నా నాన్నే తనపట్ల ఆదరంగా వుండేవాడు. అందుచే వాళ్ళనాన్న విషయాలయితే సవివరంగా గుర్తున్నాయి. పని ముగించుకొన్న వెంటనేసాయంత్రానికి యింటికొచ్చేవాడు. అందులోనూవొకటి, రెండు సాయంత్రాలు బాగా గుర్తు. అవి చిత్రపటాల్లా మనసులో నిల్చిపోయాయి. జ్ఞాపకాలు ఏకధారగా స్ఫురించేసరికి వెళ్ళబోసుకోడానికని పోస్టుమాష్టారు కాళ్ళకు దగ్గరలో కైతాం యిస్తుంది. చనిపోయిన చిట్టితమ్ముడు జ్ఞాపకం వస్తాడు.

మసుగువేసిన ఒకానొక రోజున వొక నీళ్ళకుంట పక్కన చెట్టు బెత్తంవిరిచి గాలం చువ్వగాకట్టి ఏవిధంగా ఆడు

కొన్నాళ్ళరో పూసగుచ్చినట్లు చెప్పుకొస్తుంది. అంత చిన్నఘటనల వివరాలన్నీ గుర్తుంచబట్టి, పెద్దవిషయాలు ఆ బుర్రలో నిలవడాని కింకేమీ చోటు మిగల్లేదు. అందుచే చెప్పేవన్నీ స్వల్ప విషయాలే. ఇలాకబుర్లతో పొద్దుపోతూ వుంటుంది తరచు. అప్పుడు లేచి వంటచేసుకోవాలంటే మాష్టారు బద్దకిస్తుంటాడు. ఆపళంగా రత్నం అదరా బదరా అగ్గిచేస్తుంది. నిలవ రొట్టెతీసి, ముక్కలుగా కోసి పొయ్యిసెగమీద వెచ్చగిల బెడుతుంది. పొద్దుటిపూట మిగిలిన చద్దివేమైనా వుంటే అందులో నంజుకుతిని చెయ్యికడుక్కుని చక్కా నిద్రపోతారు.

తల్లిదండ్రుల్ని కోల్పోయి ఏకాకి అయింబాపిల్ల- తల్లిదండ్రులుండీ ఏకాకయ్యాడు పోస్టుమాష్టరు. చచ్చిపోయిన వాళ్ళని ఆపిల్ల జ్ఞాపకం చేసుకోంటే, బ్రతికివుండి దూరమైపోయిన అప్తుల్ని తానూ తల్చుకోగలడు. ఆ పూరిపాకలో ఓ మూల ఏకాంతంగా వ్రాతబల్లముందు కూర్చుని వోకసాయం కాలం తనయిల్లు, అమ్మా, చెల్లీ యింకా యితర బంధుమిత్రుల్ని జ్ఞాపకం చేసుకోసాగాడు. ఆ జ్ఞాపకాలు విడవకుండా వెన్నాడుతున్నాయి. ఇటువంటి విషయాల్ని మిల్లు గుమాస్తాలముందు ఏమని వెళ్ళబోసుకో గలడు? అది అతనివల్ల కానిపని. అందుకు తగిపోయిన గొప్ప ఆప్తురాలు చెంతేవుంది. ఆ బాలికను ముందు పెట్టుకొని అతి సహజంగా అన్నీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని బిగ్గరగా ఆలోచించుకొంటూ వుంటాడు. అలా అనేక పర్యాయాలు యింటిల్లపాదీ అందర్నీ గూర్చి అన్ని విషయాలూ అనుకొనేవాడు. అందువల్ల ఆపిల్లకూడా అమ్మ, అక్క, అన్న అంటూ వాళ్ళనెంతో కాలంగా తానెరిగినట్లే పేరుపేరునా మాట్లాడ

గగ్గేది. మాష్టరుగారిబంధువుల్లో ప్రతివొక్కరిని గూర్చి ఆబాలిక మనస్సులో శిలాక్షరాలుగా మిగిలి పోయాయంటే అబద్ధం కాదు.

ఒకరోజు మధ్యాహ్నం కుండపోతగా కురిసేవర్షం వెలిసింది. వెచ్చని పిల్లగాలి హాయిగా వీచింది. తడిసిన పచ్చికా, తరుపత్రాలు తమ సువాసనను చండభానుని కాంతిలో అలసట చెందిన భూదేవి విడిచిన వెచ్చని నిశ్వాసమా అన్నట్లుగా వ్యాపింపజేశాయి. ఆ మధ్యాహ్నమంతా పొదలో వొకపక్షి విధివిరామం లేకుండా ఎలుగించి ఏడుస్తోంది.

పోస్టుమాష్టారుకు పనేమీలేదు. రికామిగా వున్నాడు. వానలో తలంటు పోసుకొన్న చిగురాకుల చిందులూ, వెనుదిరిగి వెళ్ళిపోతున్న తెల్లమబ్బుతునకల ప్రోవులూ గమనించదగ్గ దృశ్యాలుగా వున్నాయి. పోస్టుమాష్టారు ఆకాశంలోకి తలెత్తి అవలోకిస్తున్నాడు. లోలోపల ఆలోచిస్తున్నాడు. "అహో! ప్రియురాలే చెంతనుంటే!- నా హృదయానికి హత్తుకోగల వొక మానవప్రాణమే నాతోవుంటే!"....ఇలా అదేపనిగా ఆలోచిస్తున్నాడు. ఎలుగెత్తే ఆపిట్ట చెప్పేదీ, ప్రతి కదలికలో చిగురాకు వ్యక్తపరచబోయేదీ యీ అనుభవాన్నే నను కొంటాడు. జరుగుబాటులేని జీతంరాళ్ళతో కాలక్షేపం గావించే పల్లెటూరి పోస్టుమాష్టరు మనసులో మధ్యాహ్న విరామంలో వేపుకునే భావం యిదని గ్రహించే వారుండరు: విని విశ్వసించే వారూ వుండరు. పాపం!

మాష్టారు నిట్టూర్చాడు. రత్నం అని పిల్చాడు. చెట్టు నీడన బోర్లా పడుకొని చేతికందిన రాలినపళ్ళు పరుకొని చప్పరిస్తోంది. పిలవగానే పరుగెత్తుకు పోయింది. గుమ్మంలో నిలబడి

"దాదా! పిల్చావా?" అని అడిగింది, 'రా, లోపలికి, చదువు చెప్తాతా. నేర్చుకుందిగాని.' అన్నాడు మాష్టారు. ఆ బాలికకు అక్షరాభ్యాసానికి ఆమిట్టమధ్యాహ్నమే ముహూర్తమన్నాడు; దిద్దించాడు.

కాసేపటిలో రత్నం గుడింతాల దగ్గిరకొచ్చేసింది.

వర్షాలికతగ్గేనా అనిపించాయి. కాలవలు, పడియలు, పల్లాలు వరద మయమయ్యాయి. రేయింబవళ్ళు వానచప్పుళ్లే విన్నారు,కప్పలుబెకబెకలే విన్నారు ప్రజ. వూరివీధులు వూబులై వూరుకున్నాయి. జనం కదలికలు కష్టంగావుంది.

ఉదయం మసుగు వేసివుంది. పోస్టుమాష్టారి చిట్టిశిష్యురాలు ఆయనపిలుపుకోసం గమిడీగాచివుంది. ఎంత సేపటికీ పిలుపు రాలేదు. ఏమిటో తెలియులేదు వేగిరపడింది. కుక్కచెవిలా నలిగి వేలాడే పుస్తకం పట్టుకొని నెమ్మదిగా గదిలో ప్రవేశించింది. పంతులుగారు మంచం మీదేవున్నారు. ఆయనకింకా నిద్రకావాలికాబోలు ననుకొంది. అందుచేత బొటనవేలుమీద పిల్లిఅడుగులువేసుకుంటూ వెనక్కుతిరిగి పోబోతోంది. 'రత్నం,' అనివినపడింది. వెంటనే తిరిగింది. 'దాదా! నిద్రపోతున్నావా?' అడిగింది. "వంట్లోబాగులేదు, నుదుటిమీద చెయ్యేసిచూడు, బాగా వేడిగావుందేమో!" అని హీనస్వరంతో అన్నాడుమాష్టరు.

ప్రవాసంలో వొంటరిగావుంటూ,అందులో వర్షాలసజ్జులో -తగిన వుపచారాలు, ప్రక్రియలూ పొందాలసలు. మృదువుగానుదుటమీద నిమిరేచెయ్యి గాజులచిరు సవ్వడి వినాలని కోర్కె కలిగింది. ప్రియురాలు చేరువను కాంక్షించాడు. తల్లి, తోబుట్టువుల వాత్సల్యాన్ని అనుభవించ గోరాడు.

ఈ ప్రవాసం అంతనిరాశా మయంగాదు. ఇక్కడా జాలిగుండెలున్నాయి. రత్నం ఏమీఎరగని పసిగుడ్డులా వుండదలచలేదు. మాతృమూర్తిగా మారింది. గ్రామవైద్యుణ్ణి పిల్చితీసుకొచ్చింది. ఆయనచెప్పినట్లు ఆయాగడియల్లో ఆయామందులు వాడగల్గింది. రేయంతా జాగరణంచేసి తలగడాదగ్గరేకూర్చొని వుంది. "కొంచెం తేరుకుంటున్నట్టులేదా, దాదా!" అంటూ అప్పుడప్పుడూ అడిగేది.

....

మంచంఅంటు పూర్తిగా వదలలేదు; నిస్సత్తువ తీరలేదొక ప్రక్కన. 'ఇంకలాభంలేదు, నేనిక్కడనుండి బదలీ కోరతాను, ఏమైనాసరే!' అనుకొన్నాడు నిశ్చయ పూర్వకంగా. బదలీ చెయ్యవలసిందిగా తక్షణమే అధికార్ల వద్దకు అర్జీ వ్రాసి పంపాడు. స్థలం ఆరోగ్యమయింది గాదని, వాతావరణం తనకు పడలేదని కారణాలు చూపాడు.

రత్నం దాదిగా వుపచరణ విధులు చెయ్యడం పూర్తయిపోయింది. ఇక అవసరం లేకపోయింది. మళ్ళీ యథావిధిగా గుమ్మంలో కూర్చొనేది. కాని ఎంతసేపు కాచుకు కూర్చున్నా పూర్వంమాదిరిగా పిలుపురావడం మానేసింది దానితో గదిలోకి తరచుగా తొంగి చూస్తుండేది పోస్టుమాస్టరు కుర్చీలో కూర్చొని వుండేవాడు. తప్పితే పరుపుమీద పరుండి వుండేవాడు. అంతగా కాకుంటే పరధ్యానంగా ఆకాశంలోకి చూస్తూ ఆలోచిస్తూ వుండేవాడు.

తన పిలుపుకోసం రత్నం ఎదురు చూస్తోంది. తన అర్జీ జవాబుకోసం తానెదురు చూస్తున్నాడు. అయ్యవారు పాఠాలు

చెప్పడం మానేశారు. అయినా పిల్లలో శ్రద్ధ చావలేదు. పాత పాఠాలు వల్లెవేస్తోంది. గురుదేవుడు మళ్ళీ అనుగ్రహించేలోగా నేర్చుకున్న గుణింతాలు కూకిపోతాయేమోనని ఆవిడ భయం. ఆవిధంగా మౌనంలో వారం జరిగింది. ఎట్టకేలకొక సాయంత్రాన అయ్యావారి పిలుపాలకించింది. సంతోషాని కంతులేదు. గెంతి గదిలో వాలింది. అలవాటుకు విరుద్ధంగా ఎదుటబడ్డాక అంది, 'దాదా, పిల్చావా' అని యథాప్రకారంగా.

"రత్నం, రేపు వెళ్ళిపోతున్నాను" చెప్పాడు పోస్టు మాస్టరు.

"దాదా ! ఎక్కడికి."

"మా యింటికి ...."

"మళ్ళీ ఎప్పుడు తిరిగొస్తావు, దాదా !"

"మళ్ళీరాను."

ఆపైన అడగడం మానేసింది రత్నం పోస్టుమాస్టరే కల్పించుకొని చెప్పజొచ్చాడు. బదలీ అర్జీ అంగీకరించబడలేదు. వుద్యోగానికి రాజీనామా దాఖలుచేసి యింటికి బోతున్నాను అన్నాడు.

ఇద్దరిమధ్యా మాటలు యింకా జరగలేదు. మౌనంగా చాలసేపు జరిగిపోయింది దీపం కొడిగట్టింది ఒకమూల యింటి పైకప్పులో చిల్లు పడింది. వాన నీళ్ళుదిగి యింట్లోవుంటి కడవలో కురవడం మొదలెట్టింది.

మరికొంచెం తడవు గడచింది. అన్నం వండడానికి వంటింట్లోకి వెళ్ళింది రత్నం. కాని వెనకటంత హుషారుగా

వంట సాగించలేక పోతోంది. ఆమె చిన్నిబుర్రలో అనేక కొత్తవిషయాలు ఆలోచన కొచ్చాయి. పోస్టుమాస్టరు రాత్రి భోజనం చేశాడు. బాలిక హఠాత్తుగా ప్రశ్నించింది. "నన్ను తీసికెళ్ళవు, దాదా !"

మెల్లగా నవ్వుకున్నాడు. అన్నాడు 'ఏమిభావం!' అని. అంతటితో వూరుకున్నాడు. తీసికెళ్తే రాగల చిక్కేమిటో చెప్పాడు గాడు.

ఆరాత్రి నిద్రలోను, మెలకువలోనూ ఆ పిల్లకదే ధ్యాస. 'ఏమిభావం' అని నవ్వుతూ ముక్తసరిగా ఆ అనిన్న మాటలే మళ్ళీమళ్ళీ వేధించాయి పిల్లని.

పోస్టుమాస్టరు పెందరాళే లేచాడు. రత్నం అప్పటికే స్నానానికి నీళ్ళుపెట్టి వుంచింది నీళ్ళు కుండలోపట్టి స్నానం చేయడం కలకత్తా పద్ధతి. ఆ అలవాటాయన మానుకోలేదు. ఏట్లో మునిగిరావడం పల్లెటూరి స్నానం. ఏ కారణం చేతగానీ, ఆయన ప్రయాణ మెప్పుడో రత్నం అడగలేదు. కాని జాగ్రత్త కోసం వేకువనే లేచి నదికెళ్ళి నీళ్లు తెచ్చింది. ఆయన అడిగేసరి కల్లా అలా సిద్ధంగా వుంచదలచింది. ఆయన స్నానంచేసి రత్నాన్ని పిల్చాడు. మారుమాట లేకుండా నిశ్శబ్దంగా వెళ్లి ఎదట నిలబడింది. ఏమి చెబుతాడో అని ఆతురతతో ఆయన మొఖంలోకి చూస్తోంది "నే వెళ్తున్నందుకు బెంగ పెట్టుకోవద్దు. నిన్ను కనిపెట్టి చూడమని వచ్చే ఆయనతో చెప్తాలే." అన్నాడు. దయుంకోలేదీ అన్నమాటలే యిని. సందేహం లేదు. కాని ఆడపడుచుని మనోరీతులు చెప్పజాలనిపి !

యజమాని ఎన్ని తిట్టినా పడింది; దిగమింగింది; భరించింది. కాని యీ జాలిమాటలు భరించశక్యంగా లేదు. వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. కడకు ఇలాఅంది!" నన్ను గురించి ఎవరికీ ఏమీ చెప్ప నక్కర్లేదు. నేనిక్కడ వుండనే వుండను."

పోస్టుమాష్టరు చకితుడై పోయాడు. రత్నం పడసడం ఎప్పుడూ ఎరగడాయన.

సమయానికి కొత్తమాష్టరు వచ్చాడు. పాతమాష్టరు బాధ్యత అప్పగించాడు. ప్రయాణానికి సిద్ధమయ్యాడు సర్దుకున్నాడు. బయల్దేరబోతూ రత్నాన్ని పిలిచాడు. "ఇదిగో! ఇది తీసుకో! కొంచెమే. కొన్నాళ్లు గడుస్తుంది నీకు" అంటూ ప్రయాణానికి బటాబొటిగా సరిపోయేంత మిగుల్చుకొని, తక్కిన నెల జీతం జేబులో నుంచి తీసి యివ్వబోయాడు; ఇవ్వడం చూసీ చూడ్డంతోటే రత్నం చెంగున ఆయన పాదాలచెంత వ్రాలింది. "దాదా, నా కేమీ యివ్వొద్దు. నాకసలొద్దు. నన్నుగూర్చి బాధపడొద్దు" అని నిక్కచ్చిగా చెప్పేసింది. ఏడుపు దిగిమింగి చెప్పి లేచి నుంచోలేదు. మళ్ళీ కనిపించకుండా రివ్వున పిట్టలా పరుగెత్తి మాయమయ్యింది.

చేసేదిలేక పోస్టుమాష్టరు నిట్టూర్చాడు. సంచి చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. గొడుగు బుజంమీద పెట్టుకున్నాడు. రంగుల ట్రంకుపెట్టె తలమీది కెత్తుకుని వొక మోతమనిషి దోవతీశాడు. పడవల రేవుకు చేరారు.

మాష్టరు పడవెక్కి కూర్చున్నాడు. భూమిలోవుంచి ఉబికే కన్నీళ్ళ సెలయేరులాగా వర్షాలకు పొంగి పొరలెత్తిన నది పడవకొనలవద్ద సుళ్లు దిరిగింది; ఏడ్చింది. అదృశ్యాన్ని చూసే

సరికతనిలో విచారం అలమింది. తాను జూస్తున్న భూమాత అవ్యక్తశోకానికి నకలుగా వున్న ఆ పల్లెటూరు పేదపిల్ల దీన వదనం ఎదురుగుండా చూసినట్లయ్యింది. అదే పదేపదే ఆలోచిస్తున్నాడు. భావావేశం కలిగింది. ఒకానొక క్షణంలో పడవ దిగి వెళ్ళిపోదామనిపించింది. ఏకాకిగా ఏకారే ఆ దిక్కులేని పక్షిని పట్టుకొని కూడా తీసికెళ్ళాలని కలిగింది. ఈ జాలిభావం చాలా ఆలస్యంగా కలిగింది. సమయం దాటిపోయింది. అలవి తప్పింది పడవ తెరచాపలు విప్పారు. గాలితో నిండాయి. పడవ కదిలింది. పరవళ్ళుతోలే ఏటి నడిసీట్లో పడవ ప్రవేశించింది. తీరం దూరమయింది. ఉలాస్పురం వూరు వెనకాల దిగడింది. వూరి వెలపల వల్లకాడు దర్శనమిచ్చింది.

వడిగా పరుగెత్తే నడియేట నావలో వున్న ప్రయాణీకుడు భావావేగాన్ని నిగ్రహించుకో దలంచాడు. శాస్త్ర వేదాంతం చెప్పుకొని తన్నుతాను వూరార్చుకున్నాడు. 'ప్రపంచం ఒక ధర్మసత్రం. బ్రతికి వున్నంతసేపే ఆ సత్రంలో కలుసుకుంటాం. ఈ జంజాటం యింతవరకే చావుపిమ్మట యీసమస్యలు లేవు. మళ్ళీ తిరిగి రావటం వుండదుగదా!' అనుకొన్నాడు.

పాపం, రత్నం వూరడిల్లే మార్గం ఏమిటి? ఆ పసికందుకు ఏమి తెలుసును వేదాంతం? కళ్ళనీళ్ళు కడవలు గడుతూ పోస్టాఫీసు చుట్టూ పక్షిలా తిరుగాడుతోంది. ఇంకా దాదా తిరిగొస్తాడనే ఆశ ఏమూలో మెదుల్తోంది గాబోలు, అందుకే ఆ తావుతో బంధం తెంచుకోలేక పోతోంది. ఓహో! మానవుని నైజమెంత విమూఢం! కోర్కెకోలదీ చేసే తప్పులు అంటు వద

లవుగదా! హేతుబుద్ధియొక్క మాట చెల్లడానికి ఎంతకాలం పడుతుంది? ఈ లోగా అదెంత గొప్ప నిదర్శనాలను చూపినా మన నమ్మకాలు సడలవు. ఏదో అడియాసకై ఎంత పట్టుకొని వ్రేలాడతామో! కడకేదో వొకదినం వస్తుంది. ఆశాహృదయం శూన్యమవుతుంది. ఆబంధాలక్కడ, అప్పటికి తెగుతాయి. కొరగాని ఆస తన యిల్లు ఖాళీచేసి వెళ్లిపోతుంది. ఆ తర్వాత జ్ఞానోదయం కలిగి దుఃఖిస్తాం. కాని మళ్ళీ అవే తప్పుల్లో తగుల్కొని వుక్కిరి బిక్కిరి కావాలనుకొనే కోరిక పురుగులా చిత్తాన్ని తొలుస్తూనేవుంటుంది.

చనువిస్తే చంకెక్కిన నీలకంఠుడు

సాయంత్రసమయ్యే కొలదీ తుఫాను తీవ్రత పెరగింది. ధారాపాతంగా వర్షం కురవసాగి - ఫెళఫెళమని వురుములు - తళతళమని మిరుమిట్లు గొలిపే మెరుపులు తరచవ్వడం గమనిస్తే ఆకాశంలో దేవదానవ సంగ్రామం చెలరేగుతున్నట్లుగా భావించుకోవచ్చు. కమ్మిన కారుమబ్బులు విధిదేవత విజయకేతనాలవలె కదలాడాయి. గంగాభవానికి వరదకోపం కమ్మింది. ఇరుగట్లావున్న తోపుల్లోని చెట్లు వాయువీవనలకు నిట్టూరుస్తూ, మూలుగుతూ, విరిగిపడుతూ ఎడాపెడా వూపేయబడుతున్నాయి.

చంద్రనగరం గంగాతీరంలో వుంది. ఆవూళ్లో ఆనది కట్టమీది యిళ్ళల్లో తలుపులు బిడాయించుకున్న వొకగదిలో నేలమీద పరచిన పరుపుమీద పడుచు దంపతుల జత వొకటి కూర్చొని వొకానొక జటిల సమస్యని మనసా చర్చిస్తున్నారు. ప్రక్కనే మట్టిదివ్వె మండుతోంది.

పెనిమిటి శరత్తు - యువకుడు. 'ఇక్కడే మరికొన్నాళ్ళపాటు నువ్వుండాలని నావుద్దేశం. బలం చిక్కాక యింటికి రావచ్చు.'

భార్య కిరణ్, "పూర్తిగా కోలుకున్నాను. ఇప్పుడే వచ్చేస్తే ప్రమాదమేమీ ముంచుకురాదనే భావిస్తాను."

దాంపత్య జీవితం రుచిచూచిన ఏపాటక మహాశయు డైనా నేచెప్పినంత టూకీగా యీ సంభాషణ ముగిసి వుండదని విషయాన్నిబట్టి యిట్టే గ్రహిస్తాడు. విషయమంత క్లిష్టమయిందీ కాదు - అయినా వారిద్దరమధ్యా నడిచే వాద ప్రతివాదనా సరళివల్ల విషయం వొక కొలిక్కి రాలేదు. చుక్కానిలేని పడవ మాదిరిగా చర్చ వొకేవొక్క హంశంచుట్టూ సుడ తిరుగుతోంది. కడకు శ్రుతిమించి కన్నీటివరద పర్యంతమయింది.

"మరి కొద్దిరోజులు వుండాలనే డాక్టరుగారి అభిప్రాయం" అన్నాడు శరత్.

"డాక్టరుగారొక సర్వజ్ఞులు-అన్నీ ఆయనకే తెలుస్తాయి" కిరణ్ అంది.

"దేశంమీద అన్నీ జబ్బులే, తెలుసా? ఒకటి రెండు మాసాలు యిక్కడ వుంటేనే నయం." అన్నాడు శరత్.

"అయితే, యిక్కడ వున్నవాళ్లే కాబోలు అంత ఆరో గ్యవంతులై వుంటున్నారు." అని కిరణ్ చమత్కారం.

ఇంతకూ విషయం యిది. కిరణ్ అంటే యింట్లోను, యిరుగు పొరుగులోను గొప్ప అభిమానం. అంతా ఎందుకూ, ఆమె ఖాయిలా పడిందనే సరికి వాడకట్టంతా ఆందోళన చెందింది. కాని ఆపూరి ఛాందసపు వ్యవహర్తల ధోరణి మాత్రం వేరుగా వుంది. గాలిపాటు మారితే దానంతట కదే కుదిరే రోగానికి - అందులో పెళ్లాన్ని గూర్చి-ఇంత హంగామా చెయ్య డానికి మొగుడెంత లజ్జమాలిన మనిషయ్యాడో అనుకున్నారు. ఉండబట్టలేక మొగానే అడిగేశారు. "ఇంతకుపూర్వము ఏయిల్లాలికీ

రోగమే రాలేదనుకుంటున్నావటయ్యా? మీఁ ఆవెణ్ణి తీసుకువెళ్దా మనుకొనే తావునచావులేనిజనంనివసిస్తున్నారనితలుస్తున్నావా? అక్కడికివెళ్తే నొసటివ్రాలు చెల్లడం తప్పిపోతుందా, ఏమిటి?" శరత్తూ, తల్లీ యీ మాటలేమీ లక్ష్యపెట్టలేదు. పూరివుమ్మడి తెలివికన్నా వాళ్ళ గారాలకూచి 'అల్పసిరి' జీవితానికి వాళ్ళు ప్రాధాన్యం యిస్తారు. ఆప్తులకు ఆపద కల్గవచ్చునుకుంటే విచ క్షణనీ, హేతుదృష్టినీ విడనాడడం లోకసైజం. అందుకే శరత్తు చంద్రనగరం వెళ్ళవలసి వచ్చింది. కిరణ్ జబ్బు నయమయింది. అయినా యింకా బలహీనంగా వుంది. ఇంకా ఆమెముఖంలో పీడకళ వదల్లేదు. అందుచేత ఆమెను చూస్తోంటే జాలిగొలుపు తోంది. ఎంతలో చావుతప్పి బ్రతికిందా అనేభావం చూపరులకు వెంటనే కలుగుతుంది.

కిరణ్ సావాసం కోరిన జీవం. సందడి, వేడుకలకాసిం చిన ప్రాణం. నదిగట్టున భవనంలో దాపురించిన ఏకాంతవాసం ఆమె రుచులకి సరిపడిందికాదు. చెయ్యడానికా పనిలేదు-పిచ్చా పాటీ కబుర్లకా తగిన యిరుగుపొరుగూ లేదు. పొద్దస్తమానం మందులు, మోతాదులు - పథ్యాలతో గడపాలంటే ఆమెకు చెడ్డ అసహ్యం. మోతాదులు కొలవటంలోను, కాపులు వేసు కోవడంలోను వుండే వుత్సాహమేమిటి ? తుఫాను పట్టిన ఆ అపాయ కాలమప్పుడు తలుపులు మూసుకొని చర్చించిన విషయం యిదే.

కిరణ్ దయచేసి చర్చించినంతసేపూ. వాదం చక్కని పాకంలో సాగేది. జవాబు చెప్పడం మానినా, చేసేది లేద న్నట్లు తల పంకించి మరోవేపుకు చూపు మరల్చినా, పాపం

మానవుడికి తోచేదికాదు. ఆ పైని వేగలేక 'సరే, నీయిష్టమే కానివ్వు' అనబోయే స్థితికి వచ్చేశాడు. ఆ మాట నోటిమీద కొచ్చేసరికి తలుపు తట్టింది పనికత్తె.

శరత్ తలుపు తీశాడు. తుఫానులో చిక్కి నదిలో నావొకటి మునిగిపోయిందని, ఆ ప్రమాదంలోనుంచి బ్రాహ్మణ బాలుడొకడు యీదుకుంటూ తమ పెరటి మెట్లదగ్గర తేలి దరి చేరుకోగలిగాడనీ సమాచారం ఆలకించాడు.

ఆ వుదంతంతో కిరణ్ నిలువునా కరగిపోయింది ఆ కుర్రవాడికని పొడిబట్టలు వెదక నారంభించింది యింట్లో. గ్లాసుడు పాలు వేడిచేసి తెచ్చి, ఆ కుర్రవాణ్ణి తన గదిలోకి పిలిపించుకొంది.

వుంగరాలు దిరిగి పొడవుగా ఎదిగిన జుత్తు - భావప్రకటనా వైశద్యం గల విశాలనేత్రాలు-గడ్డము. మీసాలు యింకా ఎదిగే సూచనలా లేవు.... వాడు పాలు ఒక గుక్క వేసిందిలగా యతూ మంచి చెడ్డల విచారణ ఆరంభించింది.

పేరు నీలకంఠం. ఒక నాటక సమాజం తాలూకు మనిషి. ఆ దాపులోవున్న నాటకశాలలో ప్రదర్శనయివ్వడాకని వాళ్ళ సమాజమంతా బయల్దేరింది. హఠాత్తుగా మార్గమధ్యంలో నదిలో తుఫానుకు చిక్కి నావ తల్లక్రిందులైంది. తోడివాళ్ళ కేమి జరిగిందో అతనికేమీ తెలియదు. వీడు మాత్రం గజయీతగాడు. అందుకే వొడ్డందుకొని ప్రాణాలు కాపాడుకోగల్గాడు.

* * *

ఆ కుర్రవాడు అలాగే ఆ యింట్లో అతుక్కుపోయాడు. వాడూ తనకుమల్లే చచ్చి బ్రతికినందున సహజంగా కిరణ్ వాడిని

గూర్చి గట్టిగా శ్రద్ధ వహించింది. అప్పటి ఆ పరిస్థితికి ఆ కుర్ర వాడి రాక ఎంతో శ్రేయోదాయక మైనదిగానే శరత్ కూడా భావించాడు. ఏమంటే కిరణ్ ఏకాకిగా గడపలేదని ముందే విన్నవించాను. ఇప్పుడీ కుర్రవాడితో ఉల్లాసంగా కాలక్షేపం జరుగుతుంది కిరణ్ కి. ఆ మిషమీద ఆమెనిక్కడే మరికొంత కాలం వుంచడానికి అవకాశం చిక్కుతుంది. అలాగని వొప్పించ వచ్చు. కిరణ్ కరుణాస్వభావంవల్ల యీ బ్రాహ్మణాతిధి లాభం పొందినప్పటికీ, అదంతా కోడలి బాగుకే తోడ్పడుతుం దని అత్తగారు సైతం యీ ఆగంతుకుని రాకకు హర్షించింది. ఇక నీలకంఠం సంగతి చెప్పేదేముంది? తిన్నిగే నూది పరుపు మీద పడినట్లయింది. అటుపాతయజమానికొలువూతప్పింది; ఇటు పరలోకప్రాప్తీ తప్పింది. ఇలా దెబ్బతో రెండు ప్రమాదాలను తప్పించుకున్నందు కెంతో సంతోష పడ్డాడు నీలకంఠుడు ఆపైన స్థితిపరుల యింట ఆదరణ లభించింది.

ఎన్నోనాళ్లు కాలేదు. శరత్తూ, తల్లీ కుర్రవాడి యెడ అభిప్రాయాలు మార్చుకొన్నారు. వాడంటే యిన్నాళ్ళటి యింపు తగ్గింది. ఎప్పుడు వొదిలిపోతాడా పీడ అని కోరుకో సాగారు. చాటున శరత్ హుక్కా పీల్చడం మరిగాడు నీలకం ఠం. కుండపోతగా వర్షం కురుస్తోంటే శరత్ పట్టుగొడుగు కాస్తా లంకించుకొని టింగురంగా అని వూరంతా చెక్కర్లు గొట్టి, ఎదురైన మొకాన్ని నిలవేసి నేస్తాలు కట్టుకొస్తున్నాడు. తనకుతోడు—వోకుక్కపిల్లని మచ్చిక జేశాడు. అతిముద్దు జేశాడు. చనవిస్తే చంక కెక్కినట్లుగా, అది బురదకాళ్ళతో యింట్లో చొరబడడంతోటే ఆగక మల్లెపూవువంటిశరత్ పరుపుమీదే ఎక్కేది

'నే వచ్చి వెళ్ళాను, సుమా! తెల్సుకో' అన్నట్లుగా కాళ్ళ ముఠికి గుర్తులు పరుపుమీద ముద్రించి వెళుతుండేది. నానా జాపతుల్నీ, నానాకారుల్నీ వూరి కుర్రజట్టునంతా చేరదీసి వొక రామదండు తయారుజేశాడు. ఈ రామదండు నిర్మాణం ఫలితంగా ఆ దరిదాపుల్లో లెక్కకొక్క మామిడి పండైనాగాని దోరముగ్గే అదృష్టానికి ఆ పడాదికి నోచలేదు. వీడి చేష్టల విపరిణామం యిలా వుంది.

కుర్రవాడి చెడుపోకలకు కిరణ్ బాధ్యతకూడా వుందనడంలో ఎట్టి సందేహమూ లేదు. ఆ విషయమై శరత్ ఆమె నెన్నో పర్యాయాలు మందలించాడు. ఆ మందలింపు లామె చెవులకు పట్టలేదు. శరత్ తీసివేసిన పంచెలు, కమీజులు వాడికి కట్టబెట్టి అలంకారాలు చేసేది. కొత్తబట్టలు యిచ్చిన వైనాలూ కద్దు. వాడంటె ఎంతుకో బంధం పెంచుకొంది. వాడి వృత్తాంతం యింకా యింకా తెల్సుకోవాలని కుతూహలం చూపింది. అందుకే వాణ్ణి నిత్యమూ తన గదిలోకి పిలిపించుకొంటూండేది. స్నానంచేసి మధ్యాహ్నం భోజనం గావించి, పట్టెమంచం పరుపుమీద తాను కూర్చొని ప్రక్కన తాంబూలపేటికను తెరచి పెట్టుకోగా పనికత్తె తల దువ్వి కురులు తడియార్చుతూ వుంటె - కట్టెదుట నీలకంఠుడు నిలబడి గేయకీర్తనలు ఆలపిస్తుంటాడు. భావాని కనురూపమైన అభినయంకూడా పాటతో జోడిస్తాడు. గిరజాలు, జుల్ఫాలు ఎగురుతూ పడుతూవుంటాయి. పొద్దుజరగని మధ్యాహ్న యామాలు కిరణ్‌కు యిలా గడిచిపోతూంటాయి. తన వినోదం గాక, శరత్‌ని కూడా వచ్చి కూర్చొని వినోదం చూడమని బలవంతం చేస్తుందిగాని, శరత్ నిరాకరిస్తూ వచ్చేవాడు. కుర్రవాడంటే శరత్‌కు అసహ్యాశా

భావం ఏర్పడింది. ఒకవేళ శరత్ వచ్చి కూర్చున్నా, నీలకంఠుడు ఎప్పటి అభినయంలో సగమైనా చెయ్యలేకపోతాడు. వాడు పాడే గేయకీర్తనల్లో భగవన్నామావళి అయినా తగుల్తుందనే ఆశతో అప్పుడప్పుడు శరత్ తల్లి ఆ గానాబజానాకు హాజరవుతుంటుంది. కాని మధ్యాహ్న భోజనానంతర నిద్రమీద గల అపేక్షా అభిరుచీ కాస్తా అడ్డంవచ్చి ఆమె భక్తిని అడుక్కుతొక్కేస్తుండేవి. అంతలోనే కునికిపాటులో-కలవరింతలు సాగేవి.

కుర్రవాడి కప్పుడప్పుడూ గులాబులు మొలబెట్టి, ఎక్కువే సీరుచులు అందుతున్నాయి. అయినా, నాటక సమాజంలో అల వాటుపడ్డ దాసిముం దిదొక లెక్కకాదు ఈ చెవిలిత్తు కందుకే అఘటం లక్ష్యంపెట్టలేదు వాడికున్న కొద్దిపాటి ప్రపంచానుభవంలో వాడొక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. నీరూ, నేలా గలిసి భూమి అయిన చందంగానే, మెప్పులూ తాపులూ కలిస్తేనే మానవ జీవితం కాగల్గుతుందని తీర్మానం చేసుకున్నాడు. రెండింటిలో మళ్ళీ తాపులపాలే అధికం అని భావించాడు.

నీలకంఠం వయస్సు చెప్పుకోవడం కష్టం. పధ్నాలుగు, పదిహేనేళ్ళని అనుకొంటే, ముఖవర్చస్సు ఆవయస్సును మీరినదవుతుంది. పదిహేడు, పద్దెనిమిదనుకొంటే ఆవయస్సుకదిబాగా లేతమొకం అనిపిస్తుంది. అంటే కావలసినంతకంటే ముందే వయోజను డయ్యాడనో, లేకపోతే బాలకుడుగా బహుకాలం గిడసబారిపోయి వున్నాడనో దీన్నిబట్టి భావించాల్సివస్తుంది. ఇంతకూదీనికి కారణమేమంటే, నీలకంఠుడు బాగాశైశవంలోనే నాటక సమాజంలో చేరి, రాధిక, దమయంతి, సీత వంటి స్త్రీ పాత్రలు ధరిస్తూ వచ్చాడు. లెక్కప్రకారమూ అన్నట్లుగా

కంపెనీ యజమాని కోరుకున్నంతే ఎదిగి, యిక నెదగడం మానేశాడు నీలకంఠం.

నీలకంఠాన్ని అందరూ చిన్నవాడే ననుకోవడంవల్లా, తనకు తానే చిన్నవాడిగా భావించుకోనడంవల్లా అతని వయస్సుకు తగిన మర్యాదాగణ్యతలు పొందలేకపోతున్నాడు. సహజా సహజమైన కారణాలన్నీ కలిసివచ్చి పదిహేడేళ్ళవాడంటే చెల్లని అపరిపక్వత కదాచిత్తుగా అతనిలో గోచరించేది. ఒకానొకవేళచూస్తే, పధ్నాలుగేళ్ళ పాపడుగా అగుపించేవాడు; కాని తెలివి తేటలు గమనిస్తే పదిహేడేళ్ల ప్రాయానికి మించివున్నాయి. మొగంమీద ఎక్కడా వొక్క వెంట్రుక మొలుస్తున్న జాయలేనందన యీ గందరగోళం మరీ అధికతరమయ్యింది. పొగత్రాగుతున్నందువల్లనో, వయసును మించిన మాటకారితనం వల్లనో వాడి పెదిమిలమీద చారలేర్పడి వయోజనిడిగానూ, కష్టజీవిగానూ కనిపిస్తుంటాడు. కాని అతని విశాల నేత్రాల్లో అమాయకత్వం, యౌవనం మెరుస్తున్నాయి. వాడి ఆత్మ యౌవనాభిరామనంగానే వుందని వూహిస్తాను. కంపెనీలో ప్రచారపు ప్రకాశంవల్ల వాడి బహిరరూపంమాత్రం కాపులో అకాలంగా పండిబారిన మామిడిపండుమాదిరిగా కృత్రిమ వికాసం పొందింది.

సుప్రశాంతమైన శరత్ యొక్క యింటపట్టునా, పెరటితోటలోనూ నీలకంఠునివిషయంలోకూడా ప్రకృతి తనధర్మం నెరవేర్చుకోడానికి చక్కని అవకాశాన్ని గైకొన్నది. నీలకంఠుడు వొకానొక అసహజమైన యౌవనోల్బణంలో తారట్లాడుతున్నాడు. ఈ నీడపట్టున వాడిలోని పదిహేడు, పద్దెనిమిది

సంవత్సరాలప్రాయం పరిపూర్ణవికాసం పొందింది. ఎవరూ యీ మార్పును గమనించలేదు. వాడిలో మార్పుకో తార్కాణం వుంది. ఎప్పటిలాగానే కిరణ్ వాడినీ పిల్లవానిలాగానే కట్టి ప్రవర్తించబోయేసరికి లజ్జపడ్డాడు. ఒకరోజామె సరదాగా చేటికాపాత్ర నటించమని కోరిన సందర్భమది. ఎందుకో కారణం చెప్పలేదు గాని, స్త్రీ వేషం అభినయించమనేసరికి వాడిలో గొప్ప బాధకలిగింది. మరొకసారి పిలిపించి మళ్ళీ వెనకటి స్త్రీ పాత్రలు నటించమనేసరికి వాడు కంటికి కనబడకుండా మాయ మయ్యాడు.

సంచారక నాటక దళంలో చేతిక్రింద పసిపిల్లవాడినేగదా అనే భావం యిప్పుడు వాడిలో చచ్చిపోయింది శరత్ పనివానివద్ద నాలుగక్షరాలు ఢొక్కశుద్ధి చేసుకుందామని నిశ్చయించు కున్నాడు నీలకంఠం. పాపం, పరిస్థితులందు కనుకూలించలేదు. యిద్దరూ సురాలికి తాను ప్రతిపాత్రుడు కావడం వాళ్ళపనివాడికి నీలకంఠంమీద కన్నెర్ర కలిగించింది. విధివిరామం లేకుండా వరస పెట్టి దిద్దిస్తూండేసరికి మనస్సునేకాగ్రంగా నిలపలేకపోయాడు. దానితో వాడి కళ్ళకి అక్షరాలు అలికివేసినట్టుగా అగుపించేవి. అయినా చాస్నీ అంతటితో విడవలేదు. పుస్తకంపడతానన్నాడు. గంగగట్టున చంపక నికుంజానికి వీపుమోపి వొళ్లో అరదెరచిన పుస్తకం పెట్టుకొని గంటల్తరబడిగా అలాగే కూర్చుండేవాడు. నీలకంఠుడలా అధ్యయన సమాధిలో కూర్చుంటే కట్టకింద కెర టాలు నిశ్వసించాయి. నావలు తేలి తేలిపోయాయి. కూర్చున్న చెట్టుమీద పక్షులు విరతి లేకుండా పులివు చేస్తున్నాయి. వాడు పుస్తకం పరిశీలిస్తోంటే వాడి మనోఫలకంమీద ఏ భావం మెరి

సిందో-వాడికది తెలుస్తుందో తెలియదోగాని. తెలిస్తే వాడికే తెలియాలి,-ఒక శబ్దం దాటించి మరోశబ్దాన్ని చదివే మహాభాగ్యానికి నోచుకోలేదువాడు. అయినా పుస్తకం చదువుతున్నాను గదా అనే భావంతోమాత్రం వాడిఆత్మ ఆనందపులకితమవుతుండేది. నదిమీద నడిచేనావ తనముందుగా వెళ్తూన్నట్టు గమనిస్తేచాలు, వెంటనే పుస్తకం కనిపించేట్లు ఎత్తిపట్టుకొని గొప్ప అధ్యయనపరుని మాదిరిగా గొంతెత్తి చదువనారంభించేవాడు. నావ అవతలికి గడవడంతోటే గొంతుపడిపోయేది చదవడం చాలించేవాడు,

నీలకంఠం పూర్వమూ గాయకుడే. అయితే ఆనాడుఅంతా ఏదో యంత్ర సదృశంగా పాడేవాడు. అవేపాటలు నేడు పాడుతోంటే, ఆయారాగాలు, కళలు అతని హృదయంలో రసావేశాన్ని నింపుతున్నాయి. పూర్వం పాడితే. పాటలో అర్థానికి ప్రాధాన్యం లేకపోయేది; అర్థవైవిధ్యమంతా ఏవో అల్పమైన మార్పు లనిపించేవి. ఎంత కించిదర్థమూ బోధపడేది కాదు.

ఏల ద్విజపోతమా! ఎగ్గు తలపెట్టితివి ఏల రాచపడుచునకు
ఏల నిటు హంసమా! ఏకారుకోన మాయింపదలతువాపె!!

నేడీగేయచరణాలు ఆలపించుతోంటే ఏదో సుదూర ప్రపంచంలోకి, ఎవరో బహు అపరిచిత జనమధ్యంలోకి గొంపోవబడుతున్నట్లుగా అనుభూతి పొందుతున్నాడు. ఈ సుప్రశస్త భూతలమూ తన నిరుపేద బ్రతుకూ అతనిలో సంగీతమై ధ్వనించింది. అతడు మారిపొయ్యాడు 'దమయంతి-హంసదౌత్యము' అన్న కథ అతని మనోదర్పణంలో జగదేక సౌందర్యమయమూర్తి చిత్రమొకటి ప్రతిఫలించి నిల్చింది. నాటకసమాజానికి అమ్ముడు

పోయిన దిక్కు లేని బానిసబాలుణ్ణిగదా అనే స్వయం స్పృహ అతని స్మృతిపథంలో పూర్తిగా చెరిగిపోయింది. కాని నేడు మరితనేమని భావించుకుంటున్నాడో మాత్రం దురూహ్యంగా వుంది.

నిరుపేద బాలకుడు సాయం సమయాలలో మురికి కూపంవంటి తన యింట ఆకలిలో - అపరిశుభ్రంలో పడివుండి, రాణులు రాజులూ-బంగారు పాతర్లనూగూర్చి కతలు వింటూండగా, మినుకుమినుమని వెల్గే ఆముదపు దివ్వెతో ఆచీకటిగూడు కాంతిల్లితే వాని మనస్సు దారిద్ర్యం, దైన్యంయొక్క సంకెళ్ళు విదల్చుకొని మేల్కాంచి అద్భుత సౌందర్యంతో విహారం సలుపుతుంది. ఎవరి అవరోధభయమూ లేకుండా వాంఛలు సమస్తమూ సుసాధ్యమైన ఆ వూహా ప్రపంచంలో అట్టే కాసేపే నడయాడుతాడు.

సంచారక నాటక కంపెనీయొక్క యీ బానిస ఇలా అర్ధస్ఫూర్తితో పాటలు పాడుకోనడం మొదలుపెట్టాక పైనను కొన్న విధంగానే అతన్ని, అతని వూహా ప్రపంచాన్ని మలచుకో నారంభించాడు. పడవచ్చు కెరటాలు, కదలాడు చివురాకు, వులివాడు పులుగులు దైవానుగ్రహం కోల్పోయిన నిస్సహాయస్థితిలో తనకు ఆశ్రయం యిచ్చిన దయామయ, సౌందర్య వైభవం విరిసిన ఆమె వదనశ్రీ, జిలుగు వన్నెరాసులు మెరసే తామరతూళ్ళవంటి ముంజేతులు, పద్మపత్రాలవంటి ఆమె ఎర్రని పాదాలు - ఇవన్నీ అతగాని సంగీత మోహినీ విద్యలో ఏకీభూతమైపోయేవి ఇంతలో పాట ముగిసేది. దానితో పాటు ఎండమావులవంటి ఆదృశ్యాలూ యింకిపోయేవి. మళ్ళీ

ఎప్పటిలాగే నాటకాల నీలకంఠుడూ, వాడి గిరజాల జుత్తూ తనకు తా ప్రత్యక్షమయ్యేవాడు - అంతలోనే అంటుమామిడి తోట ఆగమాగం చేసి పారేశాడంటూ పొరుగింటి పెద్దమనిషి వచ్చి ఫిర్యాదు చేస్తాడు; శరత్‌బాబు మండిపోతూ గూబలు మెలి వేసి చేతుల కట్టి పడేస్తాడు. కొంటెకోణంగి క్షుద్రమూకలకు మేస్త్రీ అయిన నీలకంఠుడు వూరుకోగలడా? స్థలజల తరుశాఖాగ్ర త్రివిధమార్గాలద్వారా మరో దండగానికి యుద్ధాప్రకారం పన్నాగం పన్నుకొని తయారయ్యేవాడు

* * *

నీలకంఠుడా యింటిపంచ చేరిన కొద్దిరోజుల్లోనే శరత్ తమ్ముడు, సతీష్ వేసవి సెలవలు గడపడానికి వచ్చాడు. కాలక్షేపానికి సదవకాశం లభించిందని కిరణ్ సంతోషించింది. తానూ మరది సమవయస్కులు. ఆటలు, గిల్లికజ్జాలు, రాజీలు, నవ్వులు, కేరింతలు, కడకు కన్నీళ్ళతోకూడా కాలం హాయిగా జరిగిపోతోంది కిరణ్ వెనుకనుంచీ హఠాత్తుగా వచ్చి పొరాణి చేతుల్తో సతీష్ కళ్ళు మూస్తుంది. దొంగేటుగా పొంచి మరది వీపుమీద 'కోతి' అని తాటికాయంత అక్షరాలతో రాస్తుంది సతీష్ వస్తోంటే అతన్ని మధ్యలో పెట్టి తలుపులు వేసి గుర్తోత్తి పగలబడి నవ్వుతారు. సతీష్‌కూడా చెయ్యిచచ్చి వూరుకోలేదు. ఆవిడ వుంగరాలు, తాళంచేతులు అందించుకొని గుమ్మంస దాచేసేవాడు. ఆమె తాంబూలంలో తెలీకుండా లవంగాలు పెట్టేవాడు. ఆమె మరో వేపుకు చూస్తూన్నప్పుడు పడుకున్న పళంగా ఆమెను మంచానికి కట్టేసేవాడు

ఇంతలో నీలకంఠుణ్ణి ఏదెయ్యం ఆవేశించిందో పెరుమాళ్ళ కెరుక. అతడిలో అకస్మాత్తుగా ఏదో ద్వేషభావం ఆవహించింది. అది ఎవరిమీదో, ఎక్కడో తీర్చుకోవాలనుకుంటున్నాడు. సమయం కొరకు వేచి వుంటున్నాడు. ఈ లోగా వుండబట్టలేక ఆ విసురు అనుచర బృందంమీద ప్రయోగిస్తున్నాడు. వాళ్ళని వొట్టి పుణ్యానికే చావచితక గొట్టేవాడు; ఏడ్చుకొంటూ వాళ్లు యిళ్ళకు పోయేవాళ్లు. అల్లాగు ముద్దుగా మచ్చిక చేసిన కుక్క పిల్లని వొక్క తాపు తన్నాడు; కైకై మని అరుచుకొంటూ పోయింది. షికారుకని చేతికర్ర పుచ్చుకొని పోతూ దారిప్రక్క పొదల్లో ఆకులూ, రెమ్మలూ త్రోసలో రాలగొట్టుకుంటూ పోతాడు.

కిరణ్ స్వభావతః వొరుల మేలోరే మనిషి. నీలకంఠుడు తిండికి తిప్పమ్మరాజు. రుచిగల భక్ష్యం ఎన్నిదఫాలు వడ్డించినా వద్దనగల నిర్మొగమాటం లేదు, పాపం. కిరణ్ కట్టెదురుగా కూర్చొని నీలూ చేత భోజనం చేయించడమంటే ఆమెకు ప్రీతి. తిండివద్ద సిగ్గుకూడదని భోజననీతి గుర్తుచేస్తూ తినమని ప్రోత్సహిస్తూండేది. ఆ బ్రాహ్మణ కుమారకుడు తృప్తిగా తింటె ఆమె కదొక ఆనందకల్పం. కాని సతీష్ రాకతో యీ నియమం తప్పింది. కిరణ్ కిప్పుడు నీలూముందు కూర్చొని భోజనం వడ్డింపించడానికి సావకాశం దొరకడంలేదు కాని సతీష్ రాక ముందుకు పూర్వం కిరణ్ ఎప్పుడేనా వచ్చి ఎదురుగా కూర్చొనినా కుర్రవాడి ఆకలికి కొదవ, పరిమితి వుండేదిగాదు. భోజనం పూర్తి చేసి, గ్లాసుడు పాలూ ఖాళీచేసి మూతి కడిగి పెట్టేశేవాడు.

ఇక నిప్పుడంటే కిరణ్ ఎదురుగా కూర్చొని యిదితిను, అది తిను, అని బలవంతం చేయడానికి లేకపోయేసరికి పరిస్థితి వాడికి దుస్సహంగా వుంది. ఏదీ రుచించడంలేదు. ఏడ్పుగదిరిన గొంతుకతో 'ఆకలి వెయ్యడంలేదు' అని వడ్డనకత్తెతో అంటూ అన్నం దగ్గరనుండి లేచిపోతున్నాడు. అనుదినం అలా చెప్పడంలో పరమోద్దేశం వొక్కటుంది. ఎలాగో ఆ వార్తలు కిరణ్ చెవిని పడతాయని, ఆమె ఆందోళన చెందుతుందని, తన్ను పిలిపించి ఎంగిలిపడమని బలవంతం చేసితీరుతుందనీ అతని భావన. కాని అటువంటిదేమీ జరగలేదు. కిరణ్ చెవులకే ఆ వార్త చేరలేదు. ఆమె రానేలేదు. వీడు మిగిల్చిన విస్తరికాస్తా వడ్డనకత్తె సున్నగా మేసేసి చెయ్యి కడుక్కొని అవతలికి పోయేది. వీడో గదిలో దివ్వె ఆర్పేసుకుని చీకట్లో మంచంమీద పడి తలగడాలో మొఖం దాచేసుకొని ఏకధారగా ఏడ్చేవాడు. ఇంతకూ వాడి ఆవేదన ఏమిటి? ఎవరిమీద? ఎవరివల్ల వుపశమిస్తుంది? అదెవరికీ పట్టలేదు. కట్టకడపటికి నిద్రామాతయే తల్లిలేని ఆ పిల్లవాని గాయపడిన హృదయాన్ని మృదువుగా లాలించి వోదార్చేది.

తనకు వ్యతిరేకంగా సతీష్ కిరణ్ మనసు విరుస్తున్నాడని నీలకంఠుడికి గట్టి నమ్మకం. కిరణ్ ఏదో పరధ్యానంలో వుండి తన్ను చూసి యథాపూర్వంగా చిరునవ్వు చూపక పోయిందా, సతీష్ ఏదో కృత్రిమంచేసి తనమీద కోపం తెప్పించి వుంటాడనే తీర్మానించుకునేవాడు. రాగలజన్మలో తాను సతీష్ స్థానంలోను సతీష్ తన స్థానంలోనూ పుట్టాలని వాడి అక్కసంతా వెళ్ళబోసుకుంటూ యిష్టదేవతా ప్రార్థనలు గావించుకొనేవాడు. బ్రాహ్మణునికోపం ఎన్నడూ వృథాపోదనేనమ్మకం

కూడా వుంది. సతీష్ తన శాపాగ్నిలో శలభంలా వేగించాలని యత్నించినకొలదీ వాని హృదయతాపమే అధికమయ్యేది. అప్పుడే వదినెగారితో సతీష్ నవ్వులూ చమత్కారాలు మేడమీద వినిపిస్తుండేవి.

సతీష్ యెడ ద్వేషాన్ని బాహాటంగా కనపరచడాని కెన్నడూ సాహసం చెయ్యలేకపోయాడు. కాని సతీష్‌కు చీకాకు కలిగించడానికి వెయ్యి దారులు వెదుకుతాడు. రేవులో మెట్లమీద సబ్బుపెట్టి నదిలో సతీష్ యీత గొట్టి లేచివచ్చి చూచుకొనేసరికల్లా సబ్బు కనబడదు. సతీష్‌కి గళ్ళలాల్చీ వుంది. అదంటే గొప్ప యిష్టం. ఒకనాడది పట్లోబడి అందకుండా కొట్టుకుపోయింది. గాలికి కొట్టుకెళ్ళి పడిందని కాబోలు తలంచాడు.

సతీష్‌కు వేడుక చెయ్యాలని కలిగింది కిరణ్‌కు. ఎప్పటిలాగే గానాబజానా చేయవలసిందిగా నీలకంఠుని పిలిపించింది. వచ్చి ఏడుపుమొగం వేలాడేసి నిలబడ్డాడు. కిరణ్‌కు ఆశ్చర్యం కలిగింది. విషయ మేమిటో అడిగింది కాని కిమిన్నాస్తి, జవాబులేదు. ఆమె కిష్టంగావుండే కీర్తన ఒకటి పాడమంది మళ్ళీ. 'నాకు గుర్తులేదు' అంటూ అవతలికి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

ఆ కుటుంబం స్వగ్రామం వెళ్ళిపోవాలనుకొంది. ఎవరికి వాళ్ళు మూటాముల్లె సర్దుకుంటున్నారు. సతీష్ వాళ్ళతో పాటు వెళ్తున్నాడు. నీలకంఠుని కెవ్వరూ ఏమాటా చెప్పారు కారు. వాణ్ణికూడా తమతో తీసుకెళ్తారో, దిగబడమంటారో ఎవరికీ పట్టలేదు.

యథార్ధానికీ విషయం కిరణ్ కదిపింది. వెంట తీసుకు పోదామనే అంది. కాని భర్త, అత్త, మరదీ ఏకగ్రీవంగా వ్యతి రేకించారు. అంతటితో ఆమె ఆ ప్రమేయం మానుకోవలసి వచ్చింది. రెండు రోజుల్లో ప్రయాణ మవుతారనగా వాడిని పిలి పించింది. 'మీ యింటికి వెళ్ళునాయనా' అని బుజ్జగింపుగా సలహా చెప్పింది.

ఇంత కాలమూ తనమాట పట్టించుకోలేదని బాధపడ్డా డేమో, యిప్పుడీ బుజ్జగింత భరింపరానిదయింది. ఒక్క మారుగా పటపట కన్నీరు కార్చాడు. కిరణ్ కళ్ళల్లోకూడా నీళ్లు తిరి గాయి. ప్రేమబంధం పెంచీ పెంచీ యివ్వాళ కోయాల్సి వచ్చిందిగదా అని దిగులుపడింది.

ఎదిగిన కుర్రవాడు ఏడిచి చీదేస్తోంటే సతీష్‌కు కంపర మెత్తింది. "మాటాడేందుకు బదులు శోకాలు పెడతాడెందుకీ వెధవ?" అన్నాడు సతీష్. జాలిమాలినవాడివని కిరణ్ సతీష్‌ను మందలించింది. "వదినగారూ! మీకేమీ తెలీదు మీరు అతిమంచి. తేలికగా నమ్మ్ముతారు. ఈపత్తేన్న మీకు భగవంతుని దగ్గరనుండి వూడిపడ్డాడు. మహారాజుగారిలాగా మేపుతున్నారు. పులి మళ్ళీ ఎలుక నవుదామనుకొంటుందా? మీ గుండెను కరిగించడానికి కన్నీరుకన్నా గొప్ప వుపాయం లేదని కనిపెట్టేశాడు."

అక్కడనుండి నీలకంఠు తక్షణం వెళ్ళిపోయాడు. సతీష్‌ను ముక్కముక్కలుగా కోసెయ్యడానికి కత్తినైతే బావుండును. లోపలికంటా దిగేసుకుపోడానికి సూదినైతే బావుండును. గుప్పెడు బూడిదగా మాడ్చేయడానికి అగ్నినైతె బావుండును.

కాని సతీష్ భయపడనుకూడా లేదు.

సతీష్ కలకత్తానుండి వస్తూ వస్తూ చక్కని సిరాబుడ్డి కొనితెచ్చుకున్నాడు. ముత్తెపుచిప్పనావలో సిరాబుడ్డీ వుంటుంది. ఆ నావ నొక సత్తు హంస నడుపుతుంటుంది. ఆ హంస మీద కలాలు పెట్టుకొనేందుకు ఏర్పాటు వుంది. అసని కదెంతో యిష్టమైన వస్తువు. పాతదొకపట్టు జేబురుమాలుతో అనుదినం అతి జాగ్రత్తగా దాన్ని తుడిచి పెట్టుకుంటాడు.

"ఏల ద్విజపోతవరా! ఎగ్గుతల పెట్టితివి ఎలరాచపడుచునకు...." అంటూ పాడుతూ ఆ హంసముక్కును వ్రేలితో కొడుతూ కిరణ్ నవ్వుతుండేది ఆ పైని ఆమెకూ, మరదికీ తీసిపోని వాగ్యుద్ధం యధాప్రకారంరగిలేది.

రేపు బయల్దేరుతారనగా ఆ సిరాబుడ్డి మాయమై పోయింది. కనిపించలేదు. కిరణ్ "సతీష్! మీ హంసరాజుగారు మీ దమయంతిని చూచిరావడానికి వెళ్ళారు" అని నవ్వింది,

కాని సతీష్ మండిపోయాడు. నీలకంఠమే దొంగిలించాడని సతీష్ సునిశ్చితాభిప్రాయం. గతరాత్రినాడు సతీష్‌గది దగ్గరే తారట్లాడాడని పలువురు చెప్తున్నారు. నేరస్తుణి తెచ్చి కిరణ్ సమక్షంలో నిలబెట్టాడు. "నువ్వే సిరాబుడ్డి తీశావు, దొంగవెధవా! తీసుకురా!" అని కేకలు వేశాడు. న్యాయమో, అన్యాయమో శరత్ శిక్షిస్తే కిమ్మనకుండా పడి వుండేవాడు. కాని ఇప్పుడు కిరణ్ సమక్షంలో దొంగ అనిపించుకొనేసరికి కళ్ళు ఎఱ్ఱగించి చూచాడు. రొమ్ములనిండా గాలి తీసుకున్నాడు. గొంతుక బొంగురుపట్టింది. సతీష్ మళ్లీ ఆ మాట

న్నాడు అంటే వేకెత్తిన పిల్లిలా పైనపడి గోళ్ళతో రక్కి చీరేసేవాడే.

అదంతా చూచి కిరణ్ క్రుంగిపోయింది. కుర్రవాణ్ణి మరోగదిలోకి గొనిపోయి మధురంగా, మన్ననగా అంది: "నీలూ, నిజంగా తీస్తే, నా కిప్పు తొందరగా. మళ్ళీ నిన్నొక మాట అననివ్వకుండాచేస్తాను". కన్నీరు క్రమ్మింది. చేతుల్లో మొగం దాచుకొని బిగ్గరగా ఏడ్చాడు. కిరణ్ గదిలోవుంచి వచ్చి, "నీలకంఠుడు తియ్యలేదు ఖాయంగా చెబుతున్నాను అన్న దమ్ము లిద్దరికీ దొంగ నీలూ అనే దృఢమైన నమ్మకం".

అయినా కిరణ్ నమ్మదల్చుకోలేదు.

శరత్ కుర్రవాణ్ణి క్రాసుపరీక్ష చేయదలచాడు; కాని కిరణ్ వల్లకాదని అడ్డుకొంది.

వాడి గది, పెట్టె తనిఖీ చేదామన్నాడు సతీష్. "అపనే జరిగితే సతీష్, నీకు క్షమార్హత వుండదు. అమాయకుడైన పేదింటి పిల్లవాడిమీద సోదా జరిపిస్తావా!"-అలా మాట్లాడు తూండగానే ఆమె కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. అంతటితో విషయం సమాప్తమయ్యింది. నీలకంఠుడికి మరే ముప్పురాకుండా కట్టు దిట్టం జరిగిపోయింది.

నిలువనీడలేని పసినిసుగుమీద జులుం చేసే ఆ ప్రయ త్నానికి కిరణ్ గుండె నీరయింది రెండేసి కమీజులు, పరా యిలు, జత చెప్పులు తెప్పించి, కరెన్సీనోటొకటి పట్టుకొని సాయంకాలం నీలకంఠుని గదిలో మెల్లగా ప్రవేశించింది వీటిని వీడ్కోలు బహుమానాలుగా వాడిపెట్టెలో వుంచి పోదామని వుద్దేశించింది. అసలా పెట్టె కూడా ఆమె యిచ్చినదే.

తాళంచేతులు గుత్తిలో వుంచి ఆ పెట్టెకు సరిపడే చెవిని యేర్చి నిశ్శబ్దంగా పెట్టె తెరచింది, నానాచెత్తా అందులోనే కుక్కేసివుంది. ఇంకా యీ బట్టలకు చోటు లేకపోయింది. అన్నీ దిమ్మరించి మళ్ళీ పెట్టె చక్కగా సర్ది పెడదామనుకొంది. కత్తులు మూతలు గాలిపడగలు ఎగరవేసే దారపుబంతులు వెదురు పిల కలు, మామిడికాయల తొక్కవొల్చే నున్నని గుల్లలు. పగిలిన లోటా అడుగులు, ఇంకా యిలాంటివే బాలహృదయాన్ని ఆకర్షించగలిగే సామాగ్రి అంతా ముందు కనిపించింది. ఆ దిగు వన చక్కగా కప్పిన లినెన్ తెర కన్పించింది. ఆ లినెన్ తెర క్రింద నుండి పోయిన సిరాబుడ్డీ, హాంసి, అదంతా ప్రత్యక్షమయింది.

కిరణ్ విచారవదనంతో సిరాబుడ్డితో చేతిలో పట్టుకొని నిస్సహాయంగా చతికిలబడిపోయి పాలుపోక, ఆశ్చర్యపడుతోంది.

ఇంతలో వెనకనుండి వచ్చి నీలకంఠుడు గది గడపలో నిల్చున్నాడు. కిరణ్ కనిపెట్టలేదు. దొంగని దొంగగా పట్టడాని కనే కిరణ్ యిలా వచ్చిందని భావించాడు తన నేరం బట్టబయు లయిందనుకొన్నాడు. తాను దొంగను కానని, కసికొలదీ అలా చేయవలసివచ్చిందని, అవకాశం చిక్కగానే దాన్ని ఎట్లో విసి రేద్దామని వుద్దేశించానని చెప్పి వొప్పించగలనని వాడెలా ఆశించగలుగుతాడు? హృదయ దౌర్బల్యం ఆవేశించిన వొకా నొక క్షణంలో దాన్ని తెచ్చి పెట్టెలో పెట్టాడు. 'నేను దొంగను కాను....దొంగను కాను....' అతని అంతరాత్మ చెప్తుతోంది. అయితే అతడేమిటి? ఏమని చెప్పుకోగలడు? కిరణ్ అపోహపడు తోందని ఎన్నటికీ వివరించి చెప్పజాలడు. తనమీద ఆమె అను

మానించి ఆమె సోదా చేస్తోందని అనుకున్నాక, అంత విషయాన్ని భరించగలడు.

కడకు కిరణ్ సిరాబుడ్డిని పెట్టెలోనే వుంచేసింది. నిట్టూరుస్తూ తానే దొంగ నన్నట్లుగా దానిమీద లిసెన్ కప్పేసింది. అన్నింటికీ పైన తానిస్తున్న బహుమతులూ, నోటూ వుంచేసింది.

*   *   *   *

మర్నాడు కుర్రవాడెక్కడా కనిపించలేదు. గ్రామస్తులెవరూ చూడలేదన్నారు. పోలీసులకుకూడా ఆచూకీ తెలియలేదు. 'అయినా పూరికే వాడి పెట్టె చూడొచ్చునుగదా, ఇప్పుడైనా' అన్నాడు శరత్. కిరణ్ ససెమిరా, అటువంటిపని కూడదన్నది.

పెట్టె పనగదిలోకే తెప్పించుకొంది సిరాబుడ్డి అందులోనుండి తీసేసి గంగానదిలో విసిరేసింది.

కుటుంబమంతా స్వగ్రామం వెళ్ళిపోయింది. ఒక్కరోజులో పెరటితోట నిర్జనమయింది. గుండెలగలికోసినట్లుగా పద్మేశ్వి నీలకంఠుడి పెంపుడు కుక్కమాత్రం కాలే కడుపుతో తోటలో అలంగరాలు తిరిగింది.

— సమాప్తం —